

University of Groningen

Ad Apulei Madaurensis Metamorphoseon, librum primum commentarius exegeticus

Molt, Margaretha

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1938

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Molt, M. (1938). Ad Apulei Madaurensis Metamorphoseon, librum primum commentarius exegeticus. Groningen: M. De Waal.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

PRAEFATIO.

I. DE METAMORPHOSESIN EARUMQUE FONTIBUS.

Non facile dictu est, utrum viri docti magis delectati sint historia tragicomica de miserando iuvene in asinum mutato, an vexati excitatique iis rebus, quae multum laborem et controversias attulerint.

Iam primum quaeritur, quae ratio intercedat Apuleii Metamorphosesin cum duobus aliis libris de asino agentibus, e quibus unus superest, alter autem nonnisi Photii loco notus est, cuius scriptor Lucius Patrensis fuisse dicitur. Apud Photium enim legimus (cod. 129 Bekker) Ἀνεγνώσθη Λουκίου Πατρῆως μεταμορφώσεων λόγοι διάφοροι. . . . οἱ δὲ γε πρῶτοι αὐτοῦ δύο λόγοι μόνον οὐ μετεγράφησαν Λουκίῳ ἐκ τοῦ Λουκιανοῦ λόγου, ὃς ἐπιγράφεται Λοῦκις ἢ Ὀνος, ἢ ἐκ τῶν Λουκίου λόγων Λουκιανῶ . . . γέμει δὲ ὁ ἐκατέρου λόγος πλασμάτων μὲν μυθικῶν, ἀρρητοποιίας δὲ αἰσχροῦς.

Legentibus Apuleium hoc magni momenti est, utro scriptore Graeco Apuleius exemplo usus sit. Ad hanc rem indagandam primus Goldbacher (1872), postque eum Bürger (1887) maxima cum diligentia summoque ingenio contulerunt Asinum Ps.-Lucianeum et Apuleii Metamorphoses, unde recte concluderunt Asinum abbreviationem esse ex longiore opere Lucii Patrensis, quicumque ille fuerit ¹⁾, et Apuleium eiusdem Lucii duos libros partim rettulisse, partim aliis fabulis auxisse. Longum est repetere omnia argumenta, sed constat hodie, postquam permulti denuo hanc rem tractaverint, etsi quando parvis in rebus a viro docto Bürger dissentiant, fere neminem dubitare, quin Apuleius Lucio Patrensi fonte usus sit, quod ex hac tabella videre possumus:

¹⁾ Non Lucium Patrensem sed Lucianum ipsum hoc opus scripsisse credunt et alii et Perry. Cf. eius librum *The Metamorphoses ascribed to Lucius of Patrae* 1920 et Cl. Ph. 1926, p. 225.

(Ps.) *Lucianus*
Luc. Patr. *Apuleius*

Lucianus
Luc. Patr.
Apuleius

Luc. Patr. = *Apuleius*
 (graece) (latine)
 (Ps.) *Lucianus*

Lucius Patrensis
 (Ps.) *Lucianus*
Apuleius

Lucius Patrensis, quicumque ille sit.
 (Ps.) *Lucianus* *Apuleius*

Courier (1818)
 Teuffel (1864)

Wieland (1789)
 Knaut (1868)

Dilthey (1879)
 Cocchia (1919)

Rohde (1869)
 Purser (1910)

Goldbacher (1872)
 Bürger (1887)
 Rothstein (1888)
 Dee (1891)
 v. Arnim (1900)
 Helm *passim*
 Butler (1910)
 Morelli (1914)
 Werner (1918)
 Perry *passim* (vide p. 1 n. 1)
 Landi (1922)
 Junghans (1932)

et alii

Ex eo, quod Photius scripsit: *σκόπτων καὶ διασύρων τὴν Ἑλληνικὴν δευσιδαιμονίαν, ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις, καὶ τοῦτον συνέταττεν, ὁ δὲ Λοῦκιος σπουδάζων τε καὶ πιστὰς νομίζων τὰς ἐξ ἀνθρώπων εἰς ἀλλήλους μεταμορφώσεις . . .* controversia altera orta est. Multi haec vera esse crediderunt, alii putant Pseudo-Lucianum Lucium Patrensem ipsum irrisisse, alii Lucium Patrensem invehere in aliquem ignotum. Sed ii, qui assentiuntur viro docto Bürger, qui, ut supra dixi, plane demonstravit Pseudo-Lucianum epitomen fecisse ex libro Lucii Patrensis, credere non possunt eum haec fecisse Lucii irridendi causa. „Asinus” libellus venustus est, quo saepe risus movetur, sed nusquam apparet scriptorem eius aliquem illudere. Utrum Lucius Patrensis in libro suo seria agat necne, iudicare non possumus, sed non verisimile est quemquam re vera talia credidisse, etiam si putaret mira quaedam fieri posse. Rectissime dicit Bürger p. 10: „An Grimmii alique, qui talia colligunt vel inveniunt, aut credere ipsi sunt putandi, si serio narrant, aut si iocose, invehi velle in nimiam aequalium superstitionem?” Lucius Patrensis lectores delectare voluit, ut post eum voluit Apuleius.

Etiam de Apuleii consilio in *Metamorphesin* scribendis disputatum est. Alii dixerunt eum hanc historiam scripsisse, ut doceret homines post multos errores vitiaque applicando se ad deum aliquem servari et vitam meliorem ducere posse¹⁾, alii credunt eum tantum pudore quodam nimiae libri lasciviae librum undecimum adiunxisse²⁾. Verisimilius est eum librum undecimum adiecisse eodem modo, quo multa alia adiecit, tantum hoc discrimine, ut gradatione quadam finem graviorem faceret. Quia hac in re scripsit de iis factis, quae ipse expertus erat, uberius haec tractavit. Quamquam eo minime lectorem delectat, tamen humanum id esse intellegimus. Non credere possumus Apuleium *Metamorphoses* scripsisse alio consilio, quam ut delectaret lectores, ut ipse delectatus erat legendo Lucium Patrensem.

Tertius autem nodus in Apuleii praefatione invenitur, quem diversis modis expedire conati sunt. Cum enim constet eum libro postremo aliquid de se ipso narravisse, multis opinio orta est etiam praefationem de ipso Apuleio agere, in quibus

¹⁾ e.g. Beroaldus, Bosscha; nuper Capone Braga (1933).

²⁾ De Apuleii consilio vide etiam quod scripsit Werner, *Hermes* 1918.

imprimis Rohde nominandus est (Rh. M. 1885). Is tamen, postquam disseruit multas res in praefatione narratas congruere cum Apuleii vita, sensit in historia de Lucio agente etiam praefationem de Lucio exspectari, quam ob rem addidit primam personam capitis primi simul Apuleium et Lucium esse. Postea Dee (1888) mirum in modum iudicavit priorem partem eius capitis ad Apuleium pertinere, inde ab „quis ille” tamen de Lucio agi. Etiam minus credibile est, quod pronuntiat Calonghi (R. F. 1916). Is enim dicit Apuleium Luciumque, quasi duos histriones, versus alternos declamare.

Sed iam antea Burger (H. 1888) recte dixerat in praefatione Lucium tantum intelligendum esse. Manifestum enim est scriptorem, qui finxerit historiam a prima persona narrari, etiam in prologo illam personam introducere. Enuntiatum: „mox in urbe Latia advena studiorum Quiritium indigenam sermonem aerumnabili labore nullo magistro praeunte excolui” Apuleius addidit, ut verisimile faceret Lucium virum Graecum Latine scribere. Neque Apuleium in fine capitis verbis utentem: „siquid exotici ac forensis sermonis rudis locutor offendero” de se ipso agere putandum est, sed clarum est eum hoc modo librum magis verum facere voluisse.

Ps-Lucianus, ut qui librum Lucii Patrensis breviorē fecerit, praefationem non praemisit, sed verisimile est ipsum Lucium Patrensem talem prologum scripsisse. Enuntiatum: „figuras fortunasque hominum in alias imagines conversas et in se rursum mutuo nexu refectas”, quod simile est sententiae, quam apud Photium invenimus: τὰς ἐξ ἀνθρώπων εἰς ἀλλήλους μεταμορφώσεις τὰς τε ἐξ ἀλόγων εἰς ἀνθρώπους ἀνάπαλιν, ex Lucii Patrensis ipsius libro provenisse videri viro docto Dee (p. 34) assentior.

Restat, ut pauca dicamus de famoso loco: *Madaurensem* (Ap. Met. XI 27). Iam primum memorandum est in Metamorphoseon manuscriptis nomen Apuleii deesse. Qua ex re multi intellexerunt Apuleium de industria nomen omisisse, ut ignotus maneret, quae sententia tamen refutatur eo, quod libro undecimo Lucius vocatur *Madaurensis*, quo vocabulo Apuleius se ipsum designare videtur.

Equidem credo rem minus difficilem esse, quam videtur:

10. vidimus Apuleium, additis nonnullis fabulis, totam historiam Lucii Patrensis imitatum esse.

20. vidimus Ps.-Lucianum eundem Lucium Patrensem excerpisse.

30. vidimus primae personae cum Apuleii, tum Ps.-Luciani nomen esse Lucio, quod idem nomen est auctoris Lucii Patrensis.

Quid autem legimus Ὅρον in fine (622)? „(ὄνομα) ἔστι μοι Δούκιος, τῷ δὲ ἀδελφῷ τῷ ἐμῷ Γάϊος· ἄμφω δὲ τὰ λοιπὰ δύο ὀνόματα κοινὰ ἔχομεν. καὶ γὰρ μὲν ἱστοριῶν καὶ ἄλλων εἰμὶ συγγραφεύς, . . . : πατρὶς δὲ ἡμῶν Πάτριαι τῆς Ἀχαΐας.”

Si non credimus Ps.-Lucianum Lucium his verbis irridere voluisse (quod hodie iam fere nemo credit), quam causam tandem habere potuit, ut tali modo nomen primae personae indicaret? Quam causam Apuleius habuit, ut subito se ipsum indicaret, scribendo illud „Madaurensem”? Nulla, ut opinor. Quid tamen obstat, ne credamus cum Apuleium, tum Ps.-Lucianum etiam in hac re Lucium Patrensem imitatos esse, tantum hoc discrimine, ut Apuleius, qui historiam non tantum rettulit, sed multa alia adiecit, se ipsum indicet, Ps.-Lucianus autem, qui librum tantummodo excerpserit, etiam nomen Lucii descripserit.

Si intelleximus Lucium Patrensem, potius quam ut more solito nomen scriptoris adderet, tali novo lepidoque modo se indicasse, coniungendo se scilicet cum prima persona libri, simul explicatum est, quare Photius, ipse nimis severus iocumque non intellegens, eum serio narravisse crediderit. Nimirum, qui de se ipso talia narrat, serius esse debet! Aequè erravit Augustinus, qui de Apuleio haec dixit (C. D. 18, 18): „sicut Apuleius in libris, quos asini aurei titulo inscripsit, sibi ipsi accidissee, ut . . . asinus fieret, aut indicavit aut finxit”. Re vera minime serius erat Lucius, minime serius Apuleius. Sed quo stultiora erant ea, quae narrabant, eo magis desiderabant credibilia ea facere. Quid melius est ad credulitatem augendam quam id, quod de te ipso refert? Humanum est miras res prima persona narrare. Vide, quod scripsit de hac re Werner (H. 1918). Confer „Baron von Münchhausen” et alia talia.

Lucius Patrensis hoc ad absurdum traxisse mihi videtur suo praenomine in libro suo addendo. Quod Calonghi scripsit de Apuleio (R. F. 1916, p. 220), forsitan magis conveniat ad Lucium Patrensem: „si burla di tutto e di tutti: dei personaggi della sua narrazione, delle credenze religiose e magiche, di Lucio e del lettore”. Tantum velim addere: „et de se ipso”.

Apuleius autem, qui hoc iocandi genus melius intellexit quam Photius, libenter imitatus est: nomen non titulo addidit, sed „Madaurensem” iniciendo se ipsum indicavit.

II. QUO TEMPORE METAMORPHOSES SCRIPTAE SINT QUAERITUR.

Tempus Metamorphoseon cognoscendum est ex rebus duabus: quod Apologiam scriptam esse \pm anno 158 constat ¹⁾, quodque Plutarchi cognatus Sextus in Metamorphosesin (I, 2) dicitur proavus Lucii esse. Sive Sextus a Lucio Patrensi ²⁾, sive ab Apuleio primum inductus est ³⁾, sive Sextus re vera proavus illius Lucii fuit, sive alio consilio ab eo in libro nominatus est ⁴⁾, expectandum est scriptorem curavisse, ut verisimile esset, quod narraret. Ab Sexti igitur aetate computare possumus, quando Lucius vixerit aut vixisse fingatur. Ex Apuleii verbis I, 2 (*originis maternae nostrae fundamenta*) effici possit Sextum non patrem, sed avum matris Lucii fuisse; quartam ab Sexto aetatem igitur invenire debemus (sed confer comment. ad 2. 5).

Novimus eum senem philosophiam docuisse imperatorem M. Aurelium, qui anno 161 imperator factus est. Si ponimus Sextum tum summum 80 annos natum fuisse ⁵⁾, fieri potuit, ut filia vel filius eius \pm 60 annos, neptis \pm 40 annos, Lucius \pm 23 annos natus esset. Eum Lucium suae aetatis anno fere

¹⁾ Cf. Butler in praefatione editionis Apologiae, p. VIII.

²⁾ Quod credunt et alii et Helm (Praef. Flor. p. VIII).

³⁾ Rohde (Rh. M. 1885, p. 76, n. 1): „Auf jeden Fall bleibt aber dieses Verwandtschaftsverhältnis ein lediglich von Apuleius, gleich allen übrigen Personalverhältnissen seines Lucius, frei fingirtes; es scheint, dass er mit der Anknüpfung der Familie seines Helden an Plutarch und den (damals noch lebenden) Sextus diesen Meistern eine Art von Huldigung darbringen wollte.” V. d. Calonghi contra (R. F. 1915) credit Apuleium Sextum nominasse, cum eum Romae cognovisset odissetque.

⁴⁾ Credunt nonnulli Sextum a Lucio odii aut irridendi causa nominatum esse. E quibus Helm (Praef. Flor., p. VIII) et Butler (Cl. R. 1910) eo argumento utuntur non Apuleium sed Lucium Sextum nominasse: quod Apuleius non habuerit, cur Sexto contumeliam afferret.

⁵⁾ Cf. Helm in praef. Flor., p. IX, cuius computationem magna ex parte secuta sum.